

Արմեն Գրիգորյան

ՀՀ գլխավոր դատախազության սեփականության դեմ ուղղված հանցագործությունների գործերով վարչության պետ, արդարադատության առաջին դասի խորհրդական

ՀՀ ՔՐԵԱԿԱՆ ՕՐԵՆՍԳՐՔՈՎ ՆԱԽԱՏԵՍՎԱԾ՝ ԽԱՐԴԱԽՈՒԹՅԱՆ ԵՎ ԽԱՐԵՈՒԹՅԱՐ ԳՈՒՅՔԱՅԻՆ ՎՆԱՍ ՊԱՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ՀԱՆԳԱԳՐԾՈՒՆՆԵՐԻ ԻՐԱՎԱՀԱՄԵՄԱՏԱԿԱՆ ՎԵՐԼՈՒԾՈՒԹՅՈՒՆԸ¹

Համառոտագիր

2022 թվականի հուլիսի 1-ից ուժի մեջ մտած Հայաստանի Հանրապետության քրեական օրենսգրքի (այսուհետ նաև՝ ՀՀ քրեական նոր օրենսգիրք) ընդունումից հետո, ինչպես նաև 2003 թվականի ապրիլի 18-ին ընդունված քրեական օրենսգրքի (այսուհետ նաև՝ ՀՀ քրեական նախկին օրենսգիրք) դեռևս գործողության մեջ գտնվելու պայմաններում գործնականում խնդիր է առաջացել և առաջանում քրեական օրենքով նախատեսված խարդախության և խաբեությամբ գույքային վնաս պատճառելու հանցակազմերը սահմանազատելու հարցի վերաբերյալ: Խնդիրը մեծապես այն է, որ ինչպես նախկինում, այնպես է ներկայումս օբյեկտիվ կողմից նշված երկու հանցակազմերն էլ կատարվում են միևնույն եղանակով՝ խաբեությամբ և/կամ վստահությունը չարաշահելու միջոցով: Սրա հետ կապված է, որ հաճախ իրավակիրառողները խաբեությամբ գույքային վնաս պատճառելու հանցակազմը որոշ դեպքերում որակում են որպես խարդախություն, իսկ խարդախությունը՝ հակառակը, երբեմն որակվում է որպես խաբեության, վստահությունը չարաշահելու կամ ապօրինի այլ եղանակով գույքային վնաս պատճառել:

Նախկինում գործած քրեական օրենսգրքերում (1961 և 2003 թվականներին ընդունված) վերը նշված հանցակազմերը ներառված էին իրավական ակտի միևնույն գլուխներում՝ որպես սեփականության դեմ ուղղված հանցագործություններ: Տեսական գրականության մեջ քննադատաբար են մոտեցել այս երկու հանցակազմերը միևնույն գլխում նախատեսելուն²: Նշվածի հիմնավորումն այն է, որ հափշտակությունները սեփականության դեմ ուղղված այլ հանցագործություններից հստակորեն սահմանազատելը կարևոր նշանակություն ունի այդ հանցագործությունների իրավական ճիշտ որակման համար:

¹ Հոդվածը ներկայացվել է 17.04.2026 թ., գրախոսվել է 25.05.2026 թ.:

² Տե՛ս Հայաստանի Հանրապետության քրեական իրավունք, Հատուկ մաս (չորրորդ հրատարակություն՝ փոփոխություններով և լրացումներով), Երևանի պետական համալսարան, խմբ.՝ Գ. Ս. Ղազինյանի, Երևան, ԵՊՀ հրատ., 2009, էջ 363-364:

Կարծում ենք, որ նման տեսակետն արդարացված է, ինչի մասին է վկայում նաև այն, որ ՀՀ քրեական նոր օրենսգրքում հստակորեն տարանջատվեցին հափշտակությունները և սեփականության դեմ ուղղված այլ հանցագործությունները: Օրենսդրի կողմից նման տարանջատումը կարևոր է նաև գործնականում հափշտակությունները սեփականության դեմ ուղղված մյուս հանցատեսակներից տարբերակելու և կատարված արարքներին ճիշտ քրեաիրավական գնահատական տալու տեսանկյունից:

Հիմնաբառեր - հափշտակություն, խարդախություն, խաբեություն կամ վստահությունը չարաշահել, գույք, խաբեությամբ գույքային վնաս պատճառել:

Ներածություն

1. ՀՀ ՔՐԵԱԿԱՆ ՕՐԵՆՍԳՐՔԻ 255-ՐԴ ԵՎ 259-ՐԴ ՀՈԴՎԱԾՆԵՐԻ ՀԱՍԿԱՑՈՒԹՅՈՒՆԸ

1.1. Ընդհանուր դրույթներ

Նախևառաջ, հարկ է նշել, որ ՀՀ նոր քրեական օրենսգրքում, ի տարբերություն ՀՀ նախկին քրեական օրենսգրքի, հստակորեն տարանջատվել են հափշտակությունները և սեփականության դեմ ուղղված այլ հանցագործությունները:

Ընդ որում՝ հարկ է փաստել, որ առաջին անգամ ՀՀ քրեական օրենսգրքում տրվել է հափշտակության հասկացությունը, ինչը թույլ է տալիս հստակորեն սահմանազատել հափշտակությունները համաբնույթ այլ հանցատեսակներից (շորթումից, խաբեության, վստահությունը չարաշահելու կամ ապօրինի այլ եղանակով գույքային վնաս պատճառելուց և այլն)³:

Իրավաբանական գրականության մեջ երկար տարիներ բանավեճ է եղել՝ կապված «հափշտակություն» հասկացության հետ: Սակայն ՀՀ նոր քրեական օրենսգրքի⁴ ընդունմամբ այս հարցը, բարեբախտաբար, կարգավորվել է և տրվել է հափշտակության հասկացության հստակ սահմանումը:

1961 թվականի ՀԽՍՀ քրեական օրենսգրքի «Սեփականության դեմ ուղղված հանցագործություններ» վերտառությամբ միևնույն գլխում ներառված էին 89-րդ հոդվածը՝ գույքի հափշտակումը խարդախության միջոցով, և 93-րդ հոդվածը՝ խաբեության կամ վստահությունն ի չարը գործադրելու միջոցով գույքին վնաս պատճառելը:

1961 թվականի ՀԽՍՀ քրեական օրենսգրքի 89-րդ հոդվածի համա-

³ ՀՀ քրեական նոր օրենսգրքում տեղ գտած հայեցակարգային մոտեցումների և նոր ինստիտուտների մեկնաբանման ուղեցույց, Ա. Գաբուգյան, Ա. Մարգարյան, Տ. Սիմոնյան, փորձագիտական խմբի համակարգող՝ Գ. Ղազինյան, խորհրդատու փորձագետ՝ Հ. Ասատրյան, Եվրոպայի խորհուրդ, հուլիս, 2022թ., էջ 315:

⁴ Տե՛ս ՀՀ քրեական օրենսգրքը, ընդունված՝ 05.05.2021 թվականին, ուժի մեջ մտած՝ 01.07.2022 թվականին (ՀՕ-199-Ն):

ձայն՝ «*ուրիշի գույքին տիրանալը կամ գույքի նկատմամբ իրավունք ձեռք բերելը խաբեության կամ վատահոլությունը չարաշահելու միջոցով (խարդախություն)*»:

Նույն օրենսգրքի 93-րդ հոդվածի համաձայն՝ «*խաբեության կամ վատահոլությունը ի չարը գործադրելու միջոցով գույքային վնաս պատճառելը, եթե չկան հափշտակման հատկանիշներ*»:

2003 թվականի ապրիլի 18-ին ընդունված ՀՀ քրեական օրենսգրքում խարդախությունը (178-րդ հոդվածը) և գույքային վնաս պատճառելը խաբեության կամ վատահոլությունը չարաշահելու եղանակով (184-րդ հոդվածը) նույնպես ներառված են մինևույն՝ «Սեփականության դեմ ուղղված հանցագործություններ» վերտառությամբ գլխում:

ՀՀ նախկին քրեական օրենսգրքի 178-րդ հոդվածի համաձայն՝ «*Խարդախությունը՝ խաբեության կամ վատահոլությունը չարաշահելու եղանակով ուրիշի գույքի զգալի չափերով հափշտակությունը կամ ուրիշի գույքի նկատմամբ իրավունք ձեռք բերելը (...)*»:

Նույն օրենսգրքի 184-րդ հոդվածի համաձայն՝

«*Խաբեության կամ վատահոլությունը չարաշահելու եղանակով սեփականատիրոջը կամ գույքի այլ տիրապետողին խոշոր չափերի վնաս պատճառելը, եթե բացակայում են հափշտակության հատկանիշները (...)*»⁵:

Ի տարբերություն ՀՀ նախկին քրեական օրենսգրքերի՝ ՀՀ նոր օրենսգրքում խարդախությունը (օրենսգրքի 255-րդ հոդվածը), ի թիվս ավագակության, կողոպուտի, գողության և համակարգչային հափշտակության, ներառվել է «Հափշտակություններ» գլխում, իսկ գույքային վնաս պատճառելը խաբեության, վատահոլությունը չարաշահելու կամ ապօրինի այլ եղանակով (259-րդ հոդվածը)՝ սեփականության դեմ ուղղված այլ հանցագործություններ գլխում՝ շորթման, սպառնալիքի կամ բռնություն գործադրելու միջոցով գույքային վնաս պատճառելու գրավառուն վնաս պատճառելու, ուրիշի գույքն ապօրինաբար օգտագործելու, գույքը ոչնչացնելու կամ վնասելու և մի քանի այլ հանցակազմերի շարքում:

ՀՀ քրեական օրենսգրքի 255-րդ հոդվածի 1-ին մասի համաձայն՝

«*Խարդախությունը՝ խաբեության կամ վատահոլությունը չարաշահելու եղանակով հափշտակությունը (...)*»:

Նույն օրենսգրքի 259-րդ հոդվածի 1-ին մասի համաձայն՝

«*Խաբեության, վատահոլությունը չարաշահելու կամ կեղծ տեղեկություն տարածելու կամ ապօրինի այլ եղանակով մեկ ուրիշին խոշոր չափերի գույքային վնաս պատճառելը, որը դրսևորվել է բաց թողնված օգուտի, գույքի մաշվածության կամ հարկադրված ծախսեր կատարելու ձևով (...)*»:

ՀՀ նոր քրեական օրենսգրքում տրվել է հափշտակության հասկացությունը. Այսպես, 3-րդ հոդվածի 16-րդ կետի համաձայն.

«*Հափշտակություն՝ ուրիշի գույքն ապօրինի, անհատույց հանցավորինը կամ այլ անձինը դարձնելը: Հափշտակությունն ավարտված է համարվում, եթե հանցա-*

⁵ Տե՛ս 2003 թվականի ապրիլի 18-ին ընդունված և 2022 թվականի հուլիսի 01-ից ուժը կորցրած ՀՀ քրեական օրենսգրքի (ՀՕ-528-Ն) 178-րդ և 184-րդ հոդվածները:

«*Відрізняючи між собою застосування та виконання законів, ми бачимо, що застосування законів є більш важливим, ніж виконання законів»:*

Згідно з цим, ми бачимо, що застосування законів є більш важливим, ніж виконання законів. Це означає, що застосування законів є більш важливим, ніж виконання законів.

«**Інформаційна безпека**» – це інформаційна безпека, яка є більш важливою, ніж інформаційна безпека. Це означає, що інформаційна безпека є більш важливою, ніж інформаційна безпека.

Відрізняючи між собою застосування та виконання законів, ми бачимо, що застосування законів є більш важливим, ніж виконання законів.

«**Відповідальність за інформаційну безпеку**» – це відповідальність за інформаційну безпеку, яка є більш важливою, ніж відповідальність за інформаційну безпеку. Це означає, що відповідальність за інформаційну безпеку є більш важливою, ніж відповідальність за інформаційну безпеку.

1.2. Інформаційна безпека та інформаційна безпека, яка є більш важливою, ніж інформаційна безпека.

Відрізняючи між собою застосування та виконання законів, ми бачимо, що застосування законів є більш важливим, ніж виконання законів. Це означає, що застосування законів є більш важливим, ніж виконання законів.

Відрізняючи між собою застосування та виконання законів, ми бачимо, що застосування законів є більш важливим, ніж виконання законів. Це означає, що застосування законів є більш важливим, ніж виконання законів.

Відрізняючи між собою застосування та виконання законів, ми бачимо, що застосування законів є більш важливим, ніж виконання законів. Це означає, що застосування законів є більш важливим, ніж виконання законів.

Відрізняючи між собою застосування та виконання законів, ми бачимо, що застосування законів є більш важливим, ніж виконання законів. Це означає, що застосування законів є більш важливим, ніж виконання законів.

կանությունը խեղաթուրելն է՝ կոնկրետ փաստերը ձևախեղելով, իրականում գոյություն չունեցող կեղծ տվյալներ հաղորդելով, իրական մտադրության մասին լռելով կամ այնպիսի տեղեկություն չհաղորդելով, որն անձը պարտավոր էր հաղորդել: Այսպիսով, կարելի է փաստել, որ խաբեությունը դրսևորվում է հետևյալ եղանակներից որևէ մեկով՝

- ա) *իրական, ճշմարիտ փաստերի դիտավորյալ խեղաթուրում,*
- բ) *իրականում գոյություն չունեցող կեղծ տվյալներ հաղորդելով,*
- գ) *ճշմարտության մասին լռել՝ իրական մտադրության մասին լռելով,*
- դ) *այնպիսի տեղեկություն չհաղորդելով, որն անձը պարտավոր էր հաղորդել:*

Իրական, ճշմարիտ փաստերի դիտավորյալ խեղաթուրման դեպքում հանցավորը գույքի սեփականատիրոջ կամ գույքը տիրապետողի մոտ սխալ պատկերացում է ստեղծում գույքը նրա տնօրինությանն անցնելու օրինական հիմքերի մասին և առաջ բերում գույքի հանձնման օրինականության պատրանք (ակտիվ խաբեություն): Իրական, ճշմարիտ փաստերի խեղաթուրումը կարող է իրականացվել կամ բանավոր խոսքի միջոցով, կամ դրսևորվել որոշակի գործողություններով: Գործողությունների միջոցով փաստերի խեղաթուրումը, սակայն, ենթադրում է տուժողի վրա հանցագործի առավել ակտիվ ներգործություն⁶:

Ճշմարտության մասին լռելու դեպքում հանցավորը դիտավորյալ լռում է իրավական նշանակություն ունեցող փաստական հանգամանքների մասին, որի արդյունքում գույքի սեփականատերը կամ գույքը տիրապետողը մոլորության մեջ են ընկնում գույքը հանցավորին հանձնելու օրինական հիմքերի առկայության հարցում (պասիվ խաբեություն): Ճշմարտության մասին լռելը, սակայն, քրեորեն պատժելի է այն դեպքերում, երբ հանցագործը պարտավոր էր տուժողին իրազեկել այնպիսի հանգամանքների մասին, որոնց իմացության արդյունքում տուժողը մոլորության մեջ չէր ընկնի:

Խաբեության **ակտիվ և պասիվ** դրսևորումները թեև հարաբերականորեն ինքնուրույն են, այդուհանդերձ սերտորեն **փոխկապակցված են**, և երբեմն գրեթե անհնար է հստակ որոշել, թե կոնկրետ որ դեպքում որն է առկա: Ավելին, խաբեությունը հաճախ կարող է դրսևորվել վերը նշված եղանակներից մի քանիսով միաժամանակ: Օրինակ՝ հանցավորը գույքի հատկանիշների մասին տվյալները կարող է աղավաղել, խեղաթուրել, ձևախեղել՝ հայտնելով իրականությանը չհամապատասխանող տվյալներ⁷:

Վստահությունը չարաշահելն ուրիշի գույքին տիրանալու կամ դրա նկատմամբ իրավունք ձեռք բերելու նպատակով հանցավորի կողմից, նրա և գույքի սեփականատիրոջ կամ գույքը տիրապետողի միջև ձևավորված վստահության հարաբե-

⁶ Տե՛ս Լիա Ավետիսյանի գործով ՀՀ վճռաբեկ դատարանի՝ 2011 թվականի փետրվարի 24-ի թիվ ԵԿԴ/0176/01/09 որոշման 23.1-րդ կետը:

⁷ Առավել մանրամասն տե՛ս Մեփականության դեմ ուղղված հանցագործություններն ըստ ՀՀ քրեական նոր օրենսգրքի (գիտագործնական մեկնաբանություններ): Ս.Վ. Առաքելյան, Գ.Ս. Բաղդասարյան, Պ.Դ. Պետրոսյան: - Եր.: Արդարադատության ակադեմիա, 2024,- էջ 89:

րությունների օգտագործումն է: Արարքը խարդախություն որակելու համար բավարար չէ, որ անձն իր արարքներով կամ որոշակի հանգամանքների բերումով տուժողի մոտ վստահություն վայելի, այլ անհրաժեշտ է, որպեսզի վերջինս համոզվի տուժողին իրեն փոխանցել գույքը կամ գույքի նկատմամբ իրավունքները⁸:

Հանցագործի նկատմամբ տուժողի վստահությունը կարող է ինչպես իրավական, այնպես էլ փաստական հիմքեր ունենալ: Այլ կերպ՝ հանցավորի և տուժողի միջև առկա վստահության վրա հիմնված հարաբերությունները կարող են բխել ինչպես նրանց միջև առկա պայմանագրից, լիազորագրից և այլն, այնպես էլ առաջանալ հանցավորի և գույքը հանձնողի անձնական հարաբերություններից, հանցավորի կողմից նախկինում դրսևորած վարքագծից, հանցավորի անձնավորությունից և այլն:

Օբյեկտիվ կողմից՝ խարդախությունը կատարվում է խաբեության կամ վստահությունը չարաշահելու եղանակով, ինչի արդյունքում մոլորության մեջ ընկած սեփականատերը կամ իրավասու այլ անձը կամավոր կերպով գույքը կամ գույքի նկատմամբ իրավունքները հանձնում է հանցագործին կամ այլ անձի կամ անձանց, կամ չի խոչընդոտում վերջիններիս կողմից այդ գույքը կամ գույքի նկատմամբ իրավունքները վերցնելուն:

Սուբյեկտիվ կողմից՝ խարդախությունը բնութագրվում է ուղղակի դիտավորությամբ և շահադիտական նպատակով:

Խարդախությունը կատարվում է միայն ուղղակի դիտավորության մեղքի ձևով. հանցավորը պետք է գիտակցի, որ խաբեության կամ վստահությունը չարաշահելու միջոցով հափշտակում է ուրիշի գույքը, ինչպես նաև պետք է նախատեսի և ցանկանա դա:

Խարդախության սուբյեկտիվ կողմը, ի տարբերության հափշտակությունների այլ տեսակների, ունի առանձնահատկություն, այն է՝ մինչև գույքը վերցնելը կամ գույքին տիրանալը հանցավորն ի սկզբանե նպատակ է ունենում հափշտակելու այն, չվերադարձնելու գույքը, չկատարելու խոստումը կամ պայմանագրային պարտավորությունները (ՀՀ քրեական օրենսգրքի 256-րդ հոդվածը պատասխանատվություն է նախատեսում հանցավորին վստահված, այսինքն՝ նրա տնօրինմանը, տիրապետմանը կամ օգտագործմանը փաստացի կամ իրավաբանորեն ազատ կամքով հանձնված գույքի հափշտակությունը, եթե այդ գույքը հափշտակելու դիտավորությունը ծագել է օրինական հիմքերով այն ստանալուց հետո: Այսինքն՝ այն դեպքում, երբ հանցավորը մինչ գույքը վերցնելիս այն հափշտակելու դիտավորություն է ունեցել, արարքը ենթակա է որակման՝ որպես խարդախություն: Ամեն դեպքում, ցանկացած իրավիճակում չէ, որ հակառակը կարող ենք որակել որպես վստահված գույքի հափշտակություն, ինչը, կարծում ենք, որ առանձին քննարկման առարկա է):

Հակառակ դեպքում, երբ գույքը չվերադարձնելու, խոստումը կամ պարտա-

⁸ Տե՛ս Լիա Ավետիսյանի գործով՝ ՀՀ վճռաբեկ դատարանի 2011 թվականի փետրվարի 24-ի թիվ ԵԿԴ/0176/01/09 որոշման 24-րդ կետը:

վորությունները չկատարելու դիտավորությունն առաջանում է գույքը վերցնելուց հետո, խարդախության հանցակազմը բացակայում է:

1.3. Խաբեության, վստահությունը չարաշահելու կամ ապօրինի այլ եղանակով գույքային վնաս պատճառելու՝ որպես սեփականության դեմ ուղղված այլ հանցագործության քրեափրավական բնութագիրը

ՀՀ քրեական օրենսգրքի 259-րդ հոդվածով նախատեսված հանցագործության հանցակազմի օբյեկտիվ կողմը նույնպես նման է խարդախությանը: Այս դեպքում նույնպես հանցավորը դրսևորում է խաբեություն կամ վստահության չարաշահում: Ի տարբերություն ՀՀ նախկին քրեական օրենսգրքի՝ ՀՀ նոր քրեական օրենսգրքում հանցակազմի օբյեկտիվ կողմի հատկանիշ է դարձել նաև ապօրինի այլ եղանակով կատարվող արարքը: Բանն այն է, որ գործնականում հանդիպում են իրավիճակներ, որոնք չեն կատարվել խաբեությամբ կամ վստահությունը չարաշահելու եղանակով, սակայն գույքի սեփականատիրոջը պատճառել են գույքային վնաս: Որպես օրինակ կարելի է վկայակոչել այն դեպքը, երբ կազմակերպության պատասխանատու անձը տարածքը վարձակալությամբ հանձնում է այլ անձի, ինչի արդյունքում կազմակերպությունը գրկվում է վարձավճարի չափով օգուտ ստանալու հնարավորությունից: Նկարագրված օրինակում բաց թողնված օգուտի ձևով վնաս է պատճառվել կազմակերպությանը, սակայն այն օբյեկտիվ կողմից չի դրսևորվել խաբեությամբ կամ վստահությունը չարաշահելու եղանակով, այլ ապօրինի եղանակով՝ պայմանագրին համապատասխան ձևակերպումներ չտալու արդյունքում:

Տվյալ հանցակազմի առանձնահատկությունն այն է, որ նշված եղանակներից որևէ մեկի առկայության դեպքում տուժողը բաց թողնված օգուտի ձևով գրկվում է իր կողմից ողջամտորեն և իրավաչափորեն ակնկալվող եկամտից, առաջանում է գույքի մաշվածություն կամ հարկադրված որոշակի ծախսեր է կատարում:

2. ՀՀ ԲՐԵԱԿԱՆ ՕՐԵՆՍԳՐԻ 255-ՐԴ և 259-ՐԴ ՀՈԴՎԱԾՆԵՐՈՎ ՆԱԽԱՏԵՍՎԱԾ ՀԱՆՑԱԿԱԶՄԵՐԻ ՍԱՀՄԱՆԱԶՏՈՒՄԸ

Ինչպես արդեն մատնանշել ենք, «հափշտակություն» հասկացությունն ինքնին ենթադրում է ուրիշի գույքն ապօրինի, անհատույց, շահադիտական նպատակով վերցնելը, կամ այն հանցավորինը կամ այլ անձինը դարձնելը, եթե հանցավորն այդ գույքը տնօրինելու կամ օգտագործելու իրական հնարավորություն է ունեցել: Իսկ նշվածից, ըստ էության, հետևում է, որ արարքի օբյեկտիվ կողմի պարտադիր հատկանիշը՝ գործողությունը, դրսևորվում է նրանում, որ ուրիշի գույքը հանցավորի կողմից վերցվում և հանցավորինը կամ այլ անձինն է դարձվում:

Քննարկվող արարքի պարտադիր քրեափրավական հատկանիշ է հանդիսանում հափշտակվող գույքի՝ այլ անձին (ֆիզիկական անձ, իրավաբանական անձ, պետություն կամ համայնք) պատկանելու հանգամանքը: Հափշտակության

դեպքում անձի՝ ուրիշի գույքն ապօրինի կերպով իրենը դարձնելը բացասական ազդեցություն է ունենում նշված գույքին օրինական հիմքերով տիրապետողի գույքային ֆոնդի վրա, ինչն էլ իրենից ենթադրում է որոշակի նյութական վնաս: Ուրիշի գույքն իրենը կամ այլ անձինը դարձնելը հնարավոր է կատարել հափշտակվող գույքի՝ ուրիշին պատկանելու պարագայում: Գույքի՝ ուրիշին չպատկանելու դեպքում բացակայում է քննարկվող հանցակազմի օբյեկտը՝ քրեաիրավական պաշտպանության ներքո գտնվող սեփականության այն հարաբերությունները, որոնք հափշտակության արդյունքում խախտվում են:

Հարկ է փաստել, որ հանցագործության օբյեկտի բացակայության պայմաններում քրեադատավարական տեսանկյունից բացակայում է նաև տուժողը, քանի որ առկա օրենսդրական կարգավորումների համաձայն՝ *տուժող է այն անձը, ում պատճառով է կամ կարող էր պատճառ վել (ի թիվս այլնի) գույքային* ինչճը պետք է նույնական լինի քրեական օրենքով նկարագրված վնասի հետ: Այլ կերպ ասած՝ հանցակազմի հատկանիշ հանդիսացող վնասի կրողը կամ հնարավոր կրողը կարող է քրեական վարույթում հանդես գալ որպես տուժող:

Խարդախության՝ որպես նյութական հանցակազմի օբյեկտիվ կողմի պարտադիր հատկանիշ է հանդիսանում հետևանքը՝ վնասը, որը պետք է հաստատվի քրեական գործով ձեռք բերված փաստական տվյալներով:

Նշվածից բխում է, որ հափշտակության դեպքում, հանցավորը առանց իրավական հիմքերի և անհատույց, իրենը կամ այլ անձինն է դարձնում ուրիշի գույքը՝ այն առանձնացնելով նրա գույքային ֆոնդից և մտցնելով իր կամ այլ անձի գույքային ֆոնդ:

Խարդախությունը սեփականության դեմ ուղղված հանցագործություն է, հետևաբար, դրա առարկա է հանդիսանում նյութական աշխարհի այն իրը (առարկան), որը հանդես է գալիս շարժական կամ անշարժ գույքի ձևով և ենթակա է դրամական հստակ գնահատման: Վերը շարադրվածից բխում է, որ խարդախության առարկա կարող են հանդիսանալ ցանկացած տեսքով ապրանքանյութական արժեքները, որոնք ունեն փոխանակման արժեք, գին և հանդիսանում են արժեքի դրամական արտահայտություն: Ըստ այդմ, քննարկվող հանցագործության առարկա չեն կարող հանդիսանալ ոչ նյութական բնույթի արժեքները՝ գիտական աշխատությունները, տեղեկատվությունը, ծառայությունները և այլն:

Վերոգրյալից հետևում է, որ խաբեության կամ վստահությունը չարաշահելու միջոցով աշխատանք կամ որոշակի ծառայություն ձեռք բերելը կամ պարտավորությունները չկատարելը չեն կարող որակվել որպես խարդախություն այդ հանցագործության առարկայի բացակայության պատճառով⁹:

Խարդախությունը՝ որպես հափշտակության տարատեսակ, ենթադրում է

⁹ Առավել մանրամասն տե՛ս Վարդան Մաթևոսյանի գործով ՀՀ վճռաբեկ դատարանի՝ 2012 թվականի հունիսի 8-ի թիվ ԵՇԴ/0037/01/11 որոշման 24-րդ կետը:

խաբեության կամ վստահությունը չարաշահելու եղանակով ուրիշի գույքը ապօրինի, անհատույց վերցնելը, և այն հանցավորինը կամ այլ անձինը դարձնելը, եթե վերջիններս այդ գույքը տնօրինելու կամ օգտագործելու փաստացի հնարավորություն են ունեցել: Հափշտակությունն անխուսափելիորեն հանգեցնում է նյութական բնույթի որոշակի բացասական հետևանքների, որոնք հանդես են գալիս իրական նյութական վնասի ձևով՝ առաջացնելով սեփականատիրոջ կամ այլ օրինական տիրապետողի գույքի իրական նվազում:

Ի տարբերություն խարդախության՝ գույքային վնաս պատճառելու դեպքում բացակայում են հափշտակության հատկանիշները (ինչն ուղղակիորեն ամրագրված է ՀՀ քրեական նոր օրենսգրքի 259-րդ հոդվածի դիսպոզիցիայում):

Այսպես, խարդախությունը դրսևորվում է ուրիշի գույքը վերցնելով, և այն հանցավորինը կամ այլ անձինը դարձնելով: Այլ խոսքով՝ խարդախության առարկան **փաստացի կամ իրավաբանորեն սեփականատիրոջ կամ օրինական տիրապետողի ֆոնդում գտնվող գույքն է**, որը դուրս է գալիս նրա ֆոնդից և **մուտք է գործում հանցավորի կամ այլ անձի ֆոնդ:**

Ինչ վերաբերում է խաբեությամբ կամ վստահությունը չարաշահելու եղանակով գույքային վնաս պատճառելու հանցակազմին, ապա դրա առարկան կարող է հանդես գալ.

- սեփականատիրոջ կամ գույքի այլ տիրապետողի ֆոնդում չգտնվող գույքը, որը հանցավորի ապօրինի գործողությունների հետևանքով մուտք չի գործում նրանց ֆոնդ (բաց թողնված օգուտ): Օրինակ՝ հանցավորն անօրինական գիծ անցկացնելու կամ հաշվիչի ցուցիչը խախտելու միջոցով չի վճարում գազի կամ էլեկտրաէներգիայի վճարը և այլն:
- սեփականատիրոջ կամ գույքի այլ տիրապետողի ֆոնդում գտնվող գույքը, որը ապօրինի օգտագործվելու արդյունքում մաշվում է: Այս դեպքում գույքային վնասը դրսևորվում է մաշվածության (ամորտիզացիայի) հետևանքով նշված գույքի արժեքի նվազման միջոցով:
- սեփականատիրոջ կամ գույքի այլ տիրապետողի ֆոնդում գտնվող գույքը, որը քննարկվող հանցագործության հետևանքով դուրս է գալիս նրա ֆոնդից, սակայն այդ գույքը դուրս է բերվում ոչ ուղղակիորեն հանցավորի կողմից և չի դարձվում նրանը կամ նրա դիտավորությունում ընդգրկված այլ անձինը: Այս դեպքում գույքի դուրսբերումը սեփականատիրոջ կամ գույքի այլ տիրապետողի ֆոնդից դրսևորվում է որպես վերջիններիս կողմից իրենց օրինական պարտավորությունների կատարում (օրինակ՝ վարձակալի կողմից կոմունալ վճարումների չկատարման հետևանքով սեփականատիրոջ կողմից դրանց վճարումը, աշխատողի կողմից աշխատանքային գործունեության հետ չկապված անձնական նպատակներով գործատուի կողմից վճարվող կապի ծառայություններն օգտագործելը և այլն):

Վերոնշյալի հիման վրա ՀՀ վճարելի դատարանն արձանագրել է, որ խաբեությանը և վստահությունը չարաշահելու եղանակով գույքային վնաս պատճառելու հանցակազմը նույն եղանակով կատարվող հափշտակությունից՝ խարդախությունից, տարբերակելու հիմնական հատկանիշն այն է, որ քննարկվող հանցագործության առարկան կա՛մ չի գտնվում սեփականատիրոջ (այլ տիրապետողի) ֆոնդում, և վնասը դրսևորվում է բաց թողնված օգուտի ձևով, կա՛մ գտնվում է այդ ֆոնդում, սակայն վնասը դրսևորվում է գույքի մաշվածության կամ հանցավորի գործողությունների հետևանքով սեփականատիրոջ (այլ տիրապետողի) համար առաջացած օրինական պարտավորությունների կատարման հետևանքով: **Քննարկվող հանցակազմի դեպքում բացակայում են խարդախության հանցակազմի այնպիսի պարտադիր հատկանիշներ, ինչպիսիք են ուրիշի գույքը սեփականատիրոջ ֆոնդից վերցնելը և հանցավորինը կամ այլ անձինը դարձնելը¹⁰:**

ՀՀ քրեական օրենսգրքի 184-րդ հոդվածի 1-ին մասի համաձայն՝ գույքային վնաս պատճառելը *«խաբեության կամ վստահությունը չարաշահելու եղանակով սեփականատիրոջը կամ գույքի այլ տիրապետողին խոշոր չափերի վնաս պատճառել [ն է], եթե բացակայում են հափշտակության հատկանիշները»:*

Մեջբերված նորմի բովանդակությունից հետևում է, որ խաբեության կամ վստահությունը չարաշահելու եղանակով գույքային վնաս պատճառելու հանցակազմը որոշակի հատկանիշներով նման է խարդախությանը: Մասնավորապես, թե՛ խարդախությունը և թե՛ գույքային վնաս պատճառելը սեփականության և սեփականության դեմ ուղղված այլ հանցագործություններ են, սուբյեկտիվ կողմից դրսևորվում են ուղղակի դիտավորությամբ, իսկ օբյեկտիվ կողմից՝ խաբեության կամ վստահությունը չարաշահելու եղանակով¹¹:

Գործնականում, հաճախ այս հատկանիշների նմանությամբ պայմանավորված, հանցանք կատարած անձանց արարքներին տրվում է քրեաիրավական սխալ գնահատական: Այստեղ անհրաժեշտ է առաջին հերթին նկատի ունենալ, որ քննարկվող հանցակազմերը հիմնականում տարբերվում են հանցագործության առարկայով:

Եթե խարդախության դեպքում գույքը դուրս է գալիս սեփականատիրոջ ֆոնդից, ապա ՀՀ քրեական նոր օրենսգրքի 259-րդ հոդվածով նախատեսված արարքի կատարմամբ սեփականատիրոջ գույքային ֆոնդը չի պակասում, ուղղակի գույքը, որը պետք է մուտք գործեր սեփականատիրոջ ֆոնդ, հանցավորի գործողությունների պատճառով մուտք չի գործում, կամ նրան գույքային վնաս է պատճառվում բաց թողնված օգուտի ձևով:

Խարդախության դեպքում հանցագործության առարկան, ինչպես արդեն իսկ վերը նշվել է, գույքն է: Հարկ է նաև նկատել, որ գույքի հասկացությունը բա-

¹⁰ Այս մասին տե՛ս Միքայել Դիլանյանի գործով ՀՀ վճարելի դատարանի՝ 2016 թվականի հունիսի 24-ի թիվ ԵԱԲԴ/0105/01/14 որոշման 13.1-րդ կետը:

¹¹ Տե՛ս Միքայել Դիլանյանի գործով ՀՀ վճարելի դատարանի՝ 2016 թվականի հունիսի 24-ի թիվ ԵԱԲԴ/0105/01/14 որոշման 14-րդ կետը:

ցակայում է ՀՀ քրեական գործող օրենսգրքից, սակայն այն տրված է մեկ այլ իրավական ակտում՝ ՀՀ քաղաքացիական օրենսգրքի 132-րդ հոդվածում, որի համաձայն՝ մասնավորապես՝

«Քաղաքացիական իրավունքների օբյեկտներն են՝

1) գույքը՝ ներառյալ դրամական միջոցները, կրիպտոակտիվները, արժեթղթերը և գույքային իրավունքները (...):»:

Կարծում ենք, «գույք» հասկացության բովանդակության այդպիսի սահմանումը կիրառելի է նաև ՀՀ քրեական օրենսգրքի շրջանակներում: 2003 թվականի ապրիլի 18-ին ընդունված ՀՀ քրեական օրենսգրքի 178-րդ հոդվածում որպես խարդախության առարկա նշված էր ուրիշի գույքի նկատմամբ իրավունք ձեռք բերելը, սակայն ՀՀ քրեական նոր օրենսգրքում այսօրինակ ձևակերպում առկա չէ, քանի որ օրենսդիրը տվյալ օրենսգիրքը լրացուցիչ անգամ չի ծանրաբեռնել՝ ենթադրաբար հիմք ընդունելով, որ դրա հասկացությունն արդեն իսկ տրված է քաղաքացիական օրենսգրքում և կարող է տարածվել նաև քրեաիրավական հարաբերությունների վրա: Նման պայմաններում գույքի նկատմամբ իրավունքը ևս հանդիսանում է գույք, և ՀՀ քրեական նոր օրենսգրքում օգտագործվում է «գույք» հավաքական հասկացությունը:

Վերոգրյալի կապակցությամբ հարկ է նկատել, որ, ի տարբերություն խարդախության, խաբեությամբ գույքային վնաս պատճառելու առարկան գույքը չէ (այն գույքը, որը գտնվել է սեփականատիրոջ ֆոնդում և հանցավորի գործողության արդյունքում այնտեղից դուրս է եկել և մտել հանցավորի սեփականության ֆոնդ): ՀՀ քրեական նոր օրենսգրքում, ի տարբերություն ՀՀ նախկին քրեական օրենսգրքի, հստակորեն տրվել է նշված հանցագործության առարկայի հասկացությունը, այն է՝

- բաց թողնված օգուտ,
- գույքի մաշվածության կամ
- հարկադրված ծախսեր կատարելը:

Գործնականում քննարկվող հանցակազմերի ճիշտ որակումը պայմանավորված է նաև հանցագործությամբ անմիջականորեն վնաս պատճառված անձին տուժող ճանաչելու հանգամանքով:

Այսպես.

Պրակտիկայում մեծ տարածում է գտել հետևյալ իրավիճակը, երբ հանցավորը, անձանց գցելով մոլորության մեջ, վերջիններից ստացել է նրանց անձնագրային և բանկային քարտի տվյալները, որից հետո առցանց տարբերակով, առանց բանկ կամ վարկային կազմակերպություն այցելելու, մոլորության մեջ գտնվող անձանց, վերջիններիս անվամբ և առանց նրանց իմացության, ձևակերպել է վարկեր և տիրացել վարկի գումարին:

Վերը նկարագրված օրինակում հանցագործության առարկան ձևակերպված վարկի գումարն է՝ նյութական արժեքը՝ դրամական գնահատման ենթակա գու-

մարը: Այսինքն՝ տվյալ դեպքում այն հանդիսանում է հափշտակության, մասնավորապես՝ խարդախության առարկա, իսկ, ինչպես արդեն վերը նշվել է, գույքը (սեփականատիրոջ ֆոնդում գտնվող և հանցագործության արդյունքում այնտեղից դուրս եկող և հանցավորի սեփականության ֆոնդ մտնող) չի կարող հանդիսանալ ՀՀ քրեական նոր օրենսգրքի 259-րդ հոդվածի առարկա:

Այլ կերպ՝ հանցավորը ուրիշի գույքը նրա սեփականության ֆոնդից դուրս է բերել և ներառել իր սեփականության ֆոնդ և այդ գումարի չափով ավելացրել իր սեփականության ֆոնդը, իսկ ՀՀ քրեական նոր օրենսգրքի 259-րդ հոդվածով նախատեսված հանցակազմի դեպքում հանցավորի սեփականության ֆոնդը որևէ կերպ չի ավելանում և, միաժամանակ, տուժողի սեփականության ֆոնդը համապատասխանաբար չի պակասում: Այս երկուսի միաժամանակյա առկայության դեպքում է միայն, որ արարքը ենթակա է որակման որպես խարդախություն, այսինքն՝ այն դեպքում, երբ հանցավորի սեփականության ֆոնդն ավելանում է և նույն չափով պակասում է տուժողի սեփականության ֆոնդը: Հակառակ դեպքում արարքը ենթակա չի լինի որակման որպես խարդախություն:

Պրակտիկայում հանդիպում են նաև դեպքեր, երբ համանման իրավիճակում վարույթն իրականացնող մարմինը արարքը որակում է ՀՀ քրեական օրենսգրքի 259-րդ հոդվածի հանցակազմով՝ դիտելով, որ տուժողին պատճառվել է գույքային վնաս՝ վարկային պարտավորությունը մարելու տեսքով: Սակայն տվյալ դեպքում որպես վարկային պարտավորություն դիտում են վերցրած վարկի գումարը, այն դեպքում, երբ վարկային պարտավորությունը ենթադրում է վարկային պայմանագրում արտացոլված մարման ենթակա գումարը, այն է՝ մայր գումարը և դրան հաշվարկված տոկոսները ներառյալ:

Այլ կերպ ասած՝ նկարագրված պայմաններում հափշտակությունը կատարվել է կազմակերպության և ոչ թե նշված անձանց ֆոնդից, հետևաբար, հիշյալ դրվագներով ևս հանցագործության հետևանքով տուժել է կազմակերպությունը և ոչ թե նշված անձինք: Եթե տուժող է ճանաչվել քաղաքացին, ապա քաղաքացու վրա դրվել է վարկային պարտավորությունը մարելու պարտականություն, և հանցավորի արարքը ենթակա կլիներ որակման ՀՀ քրեական նոր օրենսգրքի 259-րդ հոդվածով: Սակայն անվիճելի է, որ նշված հոդվածով չի կարող որակվել հանցավորի արարքը, քանի որ նրա սեփականության ֆոնդն ավելացել է ձևակերպված վարկի գումարի չափով, ինչը հանդիսանում է հափշտակության առարկա: Այսինքն՝ տվյալ դեպքում կազմակերպության սեփականության ֆոնդից դուրս է եկել նշված գումարը և մտել է հանցավորի սեփականության ֆոնդ: Բացի այդ, մինչև գործարք կատարելը և դրանից հետո, քաղաքացու սեփականության ֆոնդը որևէ կերպ չի փոփոխվել, և վերջինս իր սեփականության ֆոնդն ավելացնելու ողջամիտ ակնկալիք տվյալ իրավիճակում չի էլ ունեցել, իսկ հակառակ դրան՝ կազմակերպության սեփականության ֆոնդը ձևակերպված վարկի գումարի չափով նվազել է և անմիջականորեն գույքային վնաս պատճառվել կազմակերպությանը:

Ամփոփելով վերոգրյալը՝ կարելի է փաստել, որ բոլոր այն դեպքերում, երբ խաբեության կամ վստահությունը չարաշահելու եղանակով կատարվող հանցագործությամբ տուժողի գույքային ֆոնդը պակասում և դրա չափով ավելանում է հանցավորի սեփականության ֆոնդը, արարքը ենթակա է որակման որպես խարդախություն, իսկ այս հատկանիշներից մեկի բացակայության պայմաններում նոր միայն պետք է քննարկել արարքը որպես խաբեությամբ և վստահությունը չարաշահելու եղանակով գույքային վնաս պատճառելու հանցակազմով որակելու հարցը:

Եզրակացություն

Այսպես, խարդախության և խաբեությամբ գույքային վնաս պատճառելու հանցակազմերը ինչպես որոշ հատկանիշներով նման են միմյանց, այնպես էլ էականորեն տարբերվում են:

Մասնավորապես, խարդախությունը՝ որպես հափշտակության տարատեսակ, ենթադրում է խաբեության կամ վստահությունը չարաշահելու եղանակով ուրիշի գույքը ապօրինի, անհատույց վերցնելը, և այն հանցավորինը կամ այլ անձինը դարձնելը, եթե վերջիններս այդ գույքը տնօրինելու կամ օգտագործելու փաստացի հնարավորություն են ունեցել: Ի տարբերություն դրա՝ գույքային վնաս պատճառելու դեպքում բացակայում են հափշտակության հատկանիշները (ինչն ուղղակիորեն ամրագրված է ՀՀ քրեական նոր օրենսգրքի 259-րդ հոդվածի դիսպոզիցիայում):

Դրանից գատ, խարդախությունը դրսևորվում է ուրիշի գույքը վերցնելով, և այն հանցավորինը կամ այլ անձինը դարձնելով: Իսկ խաբեությամբ և վստահությունը չարաշահելու եղանակով գույքային վնաս պատճառելու հանցակազմը խարդախությունից տարբերակելու հիմնական հատկանիշն այն է, որ քննարկվող հանցագործության առարկան կա՛մ չի գտնվում սեփականատիրոջ (այլ տիրապետողի) ֆոնդում, և վնասը դրսևորվում է բաց թողնված օգուտի ձևով, կա՛մ գտնվում է այդ ֆոնդում, սակայն վնասը դրսևորվում է գույքի մաշվածության կամ հանցավորի գործողությունների հետևանքով սեփականատիրոջ (այլ տիրապետողի) համար առաջացած օրինական պարտավորությունների կատարման հետևանքով:

Գրականության ցանկ (reference list, список литературы)

1. ՀՀ Սահմանադրություն (ընդունված՝ 1995 թվականի հուլիսի 05-ին, 2015 թվականի դեկտեմբերի 06-ի և 2020 թվականի հունիսի 22-ի փոփոխություններով):
Constitution of RA (adopted on July 05, 1995, with the editions of December 06, 2015 and June 22, 2020).
2. ՀՀ քրեական օրենսգիրք (ընդունված՝ 2021 թվականի մայիսի 05-ին և ուժի մեջ մտած 2022 թվականի հուլիսի 01-ից, ՀՕ-199-Ն):
Criminal Code of RA (adopted on May 05, 2021 and entered into force on July 1, 2022, NL-199-N).
3. 2003 թվականի ապրիլի 18-ին ընդունված և 2022 թվականի հուլիսի 01-ից ուժը կորցրած ՀՀ քրեական օրենսգիրք (ՀՕ-528-Ն):
Criminal Code of RA adopted on April 18, 2003 and repealed on July 1, 2022 (NL-528-N).
4. Մեփականության դեմ ուղղված հանցագործություններն ըստ ՀՀ քրեական նոր օրենսգրքի (գիտագործնական մեկնաբանություններ): Ս. Վ. Առաքելյան, Գ. Ս. Բաղդասարյան, Պ. Դ. Պետրոսյան: Եր.: Արդարադատության ակադեմիա, 2024, 207 էջ:
Crimes against property according to the new Criminal Code of the Republic of Armenia (scientific and practical comments): S.V. Arakelyan, G.S. Baghdasaryan, P.D. Petrosyan. Yerevan: Academy of Justice, 2024, 207 pages.
5. ՀՀ քրեական նոր օրենսգրքում տեղ գտած հայեցակարգային մոտեցումների և նոր ինստիտուտների մեկնաբանման ուղեցույց, Ա. Գաբուզյան, Ա. Մարգարյան, Տ. Սիմոնյան, փորձագիտական խմբի համակարգող՝ Գ. Ղազինյան, խորհրդատու փորձագետ՝ Հ. Ասատրյան, Եվրոպայի խորհուրդ, հուլիս, 2022 թ., 497 էջ:
Guide to the interpretation of conceptual approaches and new institutions included in the new Criminal Code of the Republic of Armenia, A. Gabuzyan, A. Margaryan, T. Simonyan, expert group coordinator: G. Ghazinyan, consulting expert: H. Asatryan, Council of Europe, July 2022, 497 pages.
6. Հայաստանի Հանրապետության քրեական իրավունք, Հատուկ մաս (չորրորդ հրատարակություն՝ փոփոխություններով և լրացումներով), Երևանի պետական համալսարան, խմբ.՝ Գ. Ս. Ղազինյանի, Երևան, ԵՊՀ հրատ., 2009, 1078 էջ:
Criminal Law of the Republic of Armenia, Special Part (fourth edition with amendments and additions), Yerevan State University, ed. G.S. Ghazinyan, Yerevan, YSU Publishing House, 2009 – 1078 pages.
7. Լիա Ավետիսյանի գործով ՀՀ վճռաբեկ դատարանի՝ 2011 թվականի փետրվարի 24-ի թիվ ԵԿԴ/0176/01/09 որոշում
Decision of the the Cassation Court of RA dated 24.02.2011 in the case of Lia Avetisyan No. EKD/0176/01/09
8. Վարդան Մաթևոսյանի գործով ՀՀ վճռաբեկ դատարանի՝ 2012 թվականի հունիսի 8-ի թիվ ԵՇԴ/0037/01/11 որոշում
Decision of the the Cassation Court of RA dated 08.06.2012 in the case of Vardan Matvosyan No. ESHD/0037/01/11
9. Միքայել Դիլանչյանի գործով ՀՀ վճռաբեկ դատարանի՝ 2016 թվականի հունիսի 24-ի թիվ ԵԱԶԳ/0105/01/14 որոշում
Decision of the the Cassation Court of RA dated 24.06.2016 in the case of Miqayel Dilanchyan No. EAQD/0105/01/14

Armen Grigoryan

*Head of Department for Crimes against Property of the Prosecutor General's
Office of the Republic of Armenia, First Rank Counsellor of Justice*

COMPARATIVE LEGAL ANALYSIS OF THE CRIMES OF FRAUD AND CAUSING PROPERTY DAMAGE BY DECEPTION, PROVIDED BY THE CRIMINAL CODE OF THE RA¹

Abstract

Following the adoption of the Criminal Code of the Republic of Armenia, which entered into force on July 1, 2022 (hereinafter also referred to as the new Criminal Code of RA), and while the Criminal Code adopted on April 18, 2003 (hereinafter also referred to as the previous Criminal Code of RA) was still in effect, a practical problem arose and continues to arise concerning the distinction between the elements of the crime of fraud and causing property damage by deception, as provided for in the Criminal Code. The problem largely lies in the fact that, both previously and today, both aforementioned elements of the crime are objectively committed in the same way - by deception and/or abuse of trust. Consequently, law enforcement officials in some cases qualify the element of the crime of causing property damage by deception as fraud, while fraud, conversely, is sometimes qualified as causing property damage by deception, abuse of trust, or other illegal means.

In previous Criminal Codes (adopted in 1961 and 2003), the aforementioned offences were included in the same chapter as crimes against property. The inclusion of these two offences in the same chapter was criticised in the theoretical literature. The rationale was that a clear distinction between theft and other property crimes is essential for the correct legal classification of these crimes.

I think this view is justified, as evidenced by the fact that the new Criminal Code of the Republic of Armenia clearly distinguishes between theft and other property crimes. This distinction, made by the legislator, is also important in practice for distinguishing theft from other property crimes and for the correct criminal-legal assessment of the committed acts.

Keywords: embezzlement; fraud; deception or breach of trust; property; to cause property damage by deception.

¹ The article was presented on 17.04.2026 and was reviewed on 25.05.2026.

Армен Григорян

*Начальник управления по преступлениям против собственности
Генеральной прокуратуры Республики Армения, советник юстиции
первого класса*

СРАВНИТЕЛЬНО-ПРАВОВОЙ АНАЛИЗ СОСТАВОВ ПРЕСТУПЛЕНИЙ МОШЕННИЧЕСТВА И ПРИЧИНЕНИЯ ИМУЩЕСТВЕННОГО УЩЕРБА ПУТЕМ ОБМАНА, ПРЕДУСМОТРЕННЫХ УГОЛОВНЫМ КОДЕКСОМ РА¹

Абстракт

После принятия Уголовного кодекса Республики Армения, вступившего в силу 1 июля 2022 года (далее – новый Уголовный кодекс РА), а также в период действия Уголовного кодекса, принятого 18 апреля 2003 года (далее – прежний Уголовный кодекс РА), на практике возникла и продолжает возникать проблема разграничения составов преступлений мошенничества и причинения имущественного ущерба путем обмана. Проблема в значительной степени заключается в том, что как прежде, так и сегодня оба упомянутых состава преступлений с объективной стороны совершаются одинаковым образом – путем обмана и (или) злоупотребления доверием. С этим связано то, что правоприменители в некоторых случаях квалифицируют причинение имущественного ущерба путем обмана как мошенничество, а мошенничество, наоборот, иногда квалифицируют как причинение имущественного ущерба путем обмана, злоупотребления доверием или иными незаконными средствами.

В предыдущих Уголовных кодексах (принятых в 1961 и 2003 годах) вышеупомянутые составы преступлений были включены в одну главу, объединяющую преступления против собственности. В теоретической литературе критически относились к включению этих двух преступлений в одну главу. Обоснованием этого являлось то, что четкое разграничение хищения и других преступлений против собственности имеет большое значение для правильной правовой квалификации деяний.

Я считаю, что такая точка зрения оправдана, о чем свидетельствует тот факт, что в новом Уголовном кодексе РА четко различаются хищения и другие преступления против собственности. Такое разграничение, проведенное законодателем, важно на практике для отграничения хищения от иных преступлений против собственности и для правильной уголовно-правовой оценки совершенных деяний.

Ключевые слова: хищение; мошенничество; обман или злоупотребление доверием; причинение имущественного ущерба путем обмана.

¹ Статья была представлена 17.04.2026 и прошла рецензирование 25.05.2026.